

Kulturní noviny

listopad/prosinec 2009 – výtisk zdarma

DRUŽSTEVNÍ LIST PRO POLITIKU, SPOLEČNOST, VĚDU A UMĚNÍ

Ideální plavba: s filosofem u kormidla. Foto Jan Beránek

SDÍLENÉ VZPOMÍNKY, REÁLIE A NADĚJE

Rozhovor Jana Šichy s profesorem Erazimem Kohákem o paneláku, strukturách smyslu, o kulturní totožnosti a obecném lidství v českém myšlení.

Na počátku devadesátých let jste při svých přednáškách šokoval sluch, když jste tvrdil, že „dikobrazí jsou fajn lidi“, a že někdo přinese na podnose „pečené dětátko, a to má v ústech citron“. Děláte podobné věci pořád?

Pracuji nyní ve Filosofickém ústavu a Akademie věd, takže už nemám příležitost šokovat mladé dámy. To, o čem mluvíte, ale bylo výrazem určité metody. Studenti tady byli hodně zvyklí poslouchat a zapisovat. Bylo třeba vzbudit pozornost. Sloužily k tomu metafory, jako pečené dětátko, což byl, mimochodem, jediný extrém. Měl jsem zásobu anekdot a přirovnání, které by výklad rozveselily. U nás je vyučující vědec, jehož povinností je pronášet moudro. Celý život jsem prožil v systému, kde motivování studentů je součástí pedagogické odpovědnosti. Jako u starého Komenského. U nás najdeme dva modely – tradici jezuitského gymnázia a školu podle Komenského. Vyšel jsem z tradice Komenského, jak si ji přizpůsobil Anglosasové. Když jsem přišel do Československa, choval jsem se tak, jak bych se choval na americké škole. Své pečlivě připravené přednášky jsem prošíkával anekdotami. Nechtěl jsem pronášet moudra a nechávat lidi, aby mi seděli u nohou a zachycovali každou perlu, která upadne z mých rtů. Nebo, když už, retů.

Ríkalo se tehdy, že jste pedagogický talent. Takže šlo spíše o tvrdou práci na připravených přednáškách než o talent? Nedovedu ocenit talent jinak než podle výsledků. Jestliže jsou výsledky dobré, neděje se samy. Neumím se spoléhat podle Matouše, 10.19, kde se praví, že Duch svatý mi v tu chvíli řekne, co mám povídat.

Projdeme v rychlosti vaše devadesátá léta. Jaké bylo přistání? Proč bydlíte v paneláku?

V paneláku bydlím, protože je to byt, který nám přidělili. Mohl jsem si vybrat. Přijít jako Američan, požadovat plat na americké úrovni, a pak se sám zařadit. Ale já jsem se vracel na československý pas, který propadl před čtyřiceti lety. Musel jsem zaplatit asi tři sta korun kolkované pokuty za to, že jsem si svůj pas v zahraničí neobnovil. Chtl jsem se vrátit jako Čech mezi Čechy, do Československa. Ne jako extrahuit. Prošel

jsem veškerými procedurami, šel jsem na ODPH a podal si žádost o byt. Čekal jsem v podkrovním kumbálku, měl jsem velice sympatické bytné, ale bylo tam zima, vlhko a nedalo se tam vařit. Vařili jsme tím způsobem, že jsme otevřeli plechovku chalupářského guláše, postavili ji na karmu a natočili si vanu. Než jsme se stačili vykoupat, měli jsme horkou večeři. Čekali jsme, až na nás dojde řada. Podle takzvaného Pithartova zákona jsem měl jako čekatel na byt určité výhody. Ne čtyři a půl roku, jak se tehdy čekalo, ale za rok a půl jsem měl byt přidělený. ODPH disponoval pouze byty v nové zástavbě. Přidělili nám dvougardonku, protože jsme ještě nebyli svoji, počítal se jen můj nárok. Bylo to dvacet metrů čtverečních, a jako duševní pracovník, kterému zaměstnavatel neposkytuje pracoviště, dalších dvacet metrů. Doplácel jsem tři čtvereční metry nad rozměr. Tam jsme velmi šťastně žili patnáct let. Před třemi lety, když sousedka chtěla menší byt a já potřeboval převést knihovnu, jsme dvougardonku vyměnili ve stejném domě za sedmdesátimetrový 3+1.

Vydal jste právě knihu s názvem Domov a dálava. Bylo možné podobný text napsat na počátku devadesátých let, nebo jste tu nejdříve musel strávit dvacet let takřkajíc s námi zkaženými komunismem, včetně zážitků s gulášem na ohříváči vody Karma?

Nepovažuji lidi zkažené komunismem za horší než lidi zkažené kapitalismem. Nemám iluze o jednom ani o druhém. Potřeboval jsem tu být z jiných důvodů. Učil jsem na Boston University, kde knihovna nedisponovala českými fondy. Chybělo mi české prostředí. Neznal jsem spousty historických reálií. Kde jsem tam měl sehnat někoho jako je František Krejčí? Přijel jsem se sem učit. Ale problematiku jsem si přivezl. Zabýval jsem se jí celý život. Nemusel jsem být Čech. Narodil jsem se v Čechách, shodou okolností v Praze, ale bylo mi čtrnáct let, když jsme museli utéct. Rodiče byli odbojáři, tatínek čtyři roky v koncentráku, maminka rok. Věděli, že by další koncentrák nepřežili. Šli po nich. Tatínek vzal děti, manželku, jsme, jeli jsme lyžovat na Šumavu, kde ještě nebyly dráty. Dolyžovali jsme do tábora pro uprchlíky na bavorské straně. Bylo mi necelých šestnáct, když jsme se po půl druhu roce dostali do Ameriky, rodiče jako pokračování na straně 9

Jiří Plocek

2009

Znovu na startu

Před dvaceti lety se náhle otevřely brány do světa. Dodnes se s tím vypořádávám. I v nás samotných se po létech vnější tlaku leccos otevřelo, dobré i špatné. Přijmout demokracii, otevřené pole, v němž se může projevit každý, to je noční můrou nejen pro starší generace uvyklé jinému režimu. Demokracie však není sama o sobě zárukou dosažení chvályhodných cílů. Lidé sami jsou zodpovědní za další vývoj. To znamená přijmout především vlastní zodpovědnost. I za osud demokracie, pokud nám jenom trochu záleží na největším výdobytku roku 1989, na svobodě.

Demokracie je prostorem, v němž je zaručeno, že každý může být slyšen a že mu nesmí být bráněno v iniciativě, pokud prokazatelně neubližuje. Ukázalo se, že různost pohledů a cílů je pro naši současnou společnost téměř neřešitelným problémem, zvláště pak, když někteří jednotlivci a skupiny prosazují své zájmy značnou ekonomickou či lobbistickou silou. Avšak společenský organismus jako celek našťastí není omezený jako zájem jednotlivce. Každou jednostrannost dříve či později vyvažuje protipohybem reflektujícího ducha. To je naděje do budoucna. Jediné, co se nesmí při třibení věcí ztratit, je onen demokratický prostor, slušnost v jednání a víra v jeho smysluplnost.

Tyto noviny vzbázejí z prostředí, které se nechce podřídit diktátu jednostranného tahu za ziskem, mocí a osobním prospěchem. Prvních devatenáct odvětví založilo 10. října 2009 v Brně vydavatelské družstvo Kulturní noviny a další se k nám přidávají. Jsou z celé republiky. Může se přidat kdokoli, kdo cítí stejnou potřebu jako my – vytvořit si podobně smýšlejících v této roztržité a částečně rezignované společnosti. Může se přidat každý, kdo chce vzdorovat jednostrannosti, kdo chce překročit pouhý tržní rozměr lidského jednání. Vidíme, jak vyprázdněná a bezradná jsou oblasti, jež podlehy tlaku komercializujícího ducha doby – za všechny jmenujme školství a zdravotnictví, jež jsou zásadní pro zdravý vývoj společnosti, duchovní i fyzický. O politice nemluví. Je třeba je naplnit znovu tím, co dělá člověka člověkem – kulturou. Proto Kulturní noviny.

Toto číslo je prvním počinem našeho družstva. Je částečně bilančním ohlédnutím za uplynulými dvaceti lety a částečně naznačením prostoru, který mří do budoucnosti. Kdy vyjde první číslo pravidelných Kulturních novin, ještě nevíme. Je to v rukou nás všech a těch, kteří se k nám ještě přidají – ať už jako družstevníci nebo subskribenti. Máte-li zájem nás podpořit, spolupracovat či být v našem informačním adresáři, ozvěte se. Kontakty a další informace naleznete na poslední straně těchto novin.

PŘIDEJTE SE!